

▲ Twee mannen repeteren een scène in een theatervoorstelling van Vadercentrum Adam in Den Haag, dat mannen ondersteunt bij het vinden van hun plaats in de Nederlandse samenleving.

OPVOEDEN TUSSEN TWE E CULTUREN

Huiselijk geweld in Turkse en Marokkaanse gezinnen

‘Als mijn vader schreeuwt en scheldt, schreeuw en scheld ik terug.’ Dat zegt een 21-jarig Turks meisje in de studie ‘Families onder druk’ van antropoloog Ibrahim Yerden. Maar lang niet alle Nederlandse kinderen van Turkse en Marokkaanse afkomst zijn zo weerbaar als dit meisje. Yerden deed uitgebreid onderzoek naar huiselijk geweld in deze gemeenschappen. ‘Als mensen niet weten hoe je met veranderingen om moet gaan, dan is de kans groter dat ze geweld gaan gebruiken.’

NEL VAN BEELEN

In Nederland heeft een deel van de bevolking te maken of te maken gehad met enige vorm van huiselijk geweld. Hulpverleningsinstellingen, politie en justitie, en allochtone zelforganisaties signaleren ook problemen met kindermis-

handeling en andere vormen van huiselijk geweld binnen de Turkse en Marokkaanse gemeenschappen. Over de omvang van het probleem onder beide groepen is nog maar weinig bekend en over de denkbeelden en reacties van de betrokkenen nog minder.

Dit jaar verscheen een boek van Ibrahim Yerden, een antropoloog van Turkse afkomst, waarin hij de opvattingen, ervaringen en reacties van Turkse en Marokkaanse Nederlanders onderzoekt. In *Families onder druk. Huiselijk geweld in Marok-* ▶

► *kaanse en Turkse gezinnen* komen zowel de belevingen van slachtoffers als van daders aan bod. 'In het begin van de gesprekken hebben we gemerkt dat huiselijk geweld geen bekend onderwerp is bij Turken en Marokkanen', zegt Yerden. 'Ze denken: dat gebeurt bij ons niet. Ook de begrippen psychisch en seksueel geweld bleken onbekend. Huiselijk geweld is een universeel verschijnsel, maar het is ook een westers begrip. Met concrete voorbeelden probeerden we duidelijk te maken wat het inhoudt: slaan, vernederen, treiteren enzovoort.'

CORRIGERENDE TIK

In Nederland mogen ouders officieel geen 'corrigerende tik' geven om hun kinderen in hun gedrag te sturen. Uit de gesprekken met Turkse en Marokkaanse ouders en kinderen blijkt dat zij zich niet in deze richtlijn herkennen. 65 van de 75 geïnterviewde ouders zeggen lichamelijk geweld te hebben gebruikt tegen hun kinderen. Het gaat dan bijvoorbeeld om slaan met de platte hand (dit komt het vaakst voor), slaan met de vuisten (vooral door vaders), duwen, trekken aan haren of kleding, schoppen of bij de nek vastpakken. Ouders gooien ook met voorwerpen die toevallig binnen handbereik zijn of slaan hun kind met een stok, riem of kabel. Opvallend is dat meer moeders dan vaders zeggen hun kinderen te hebben geslagen.

Ouders benadrukken dat een goede opvoeding van de kinderen erg belangrijk is. Veel ouders denken dat het uit opvoedkundig oogpunt goed is om een kind te slaan, om negatief gedrag – liegen, stiekem uitgaan, te laat thuiskomen, etc. – af te leren. Je zoon of dochter slaan wordt niet als kindermishandeling gezien. 'Kinderen moeten juist bang zijn voor de ouders, vindt men; ouders moeten een autoritaire houding hebben', verklaart Yerden. Mahir (49), een Turkse vader, zegt daarover: 'Een vader moet gerespecteerd worden. Als je niet slaat dan zullen je kinderen jou niet serieus nemen. Zij zullen dan op het slechte pad gaan.'

Een belangrijke reden voor uitbarstingen van geweld is overtreding van de kuisheidsregels. Dit geldt vooral voor meisjes. Ongeveer de helft van de ouders heeft geweld gebruikt tegen hun kinderen vanwege een 'onkuis' uiterlijk, zoals strakke kleding, make-up en veel gel in het haar. Zes van de 28 geïnterviewde meisjes werden het slachtoffer van lichamelijk geweld door

hun vaders omdat ze de regels hadden overtreden. Ze hadden een vriendje, rookten, maakten zich op, droegen te strakke, weinig verhullende kleding of ontvingen bloemen van een jongen. Veel moeders krijgen ook ruzie met hun dochters als die niet bereid zijn huishoudelijke taken op zich te nemen, of als ze de opgedragen klusjes niet goed uitvoeren. Daarbij valt wel eens een klap. Gürçü, een Turks meisje, verhaalt: 'Ik ben door mijn moeder geslagen. Ze vond dat ik niets kon koken. Ik zei dat ze haar mond moest houden en dat wat ze zei niet waar was. Toen ging ze mij slaan. Na het slaan wilde ik de politie bellen, maar ze hield me tegen.'

Het merendeel van de ouders en kinderen vindt slaan gerechtvaardigd als het kind zich niet correct gedraagt of ongehoorzaam is. De straf moet wel in verhouding staan tot de gemaakte overtreding,

'Een vader moet gerespecteerd worden. Als je niet slaat dan zullen je kinderen jou niet serieus nemen'

vinden de jongeren. Veel ouders maken onderscheid tussen jongere en oudere kinderen; ze gaan ervan uit dat je kinderen tot de leeftijd van ongeveer 12 tot 14 jaar nog wel mag slaan, maar dat je het bij oudere kinderen met woorden moet oplossen. Een enkele jongere vindt slaan volstrekt uit den boze, maar de meesten vinden het normaal, zolang 'het niet te ver gaat' en 'mijn vader er een goede reden voor heeft'.

PSYCHISCH GEWELD

De meeste ouders ervaren het gebruikte psychische geweld als een methode om hun kinderen op te voeden en op het rechte pad te houden. De betrokken ouders, de Marokkanen meer dan de Turken, zien hun optreden dus niet als 'psychisch geweld'. Ze menen dat hun kinderen beter naar ze luisteren als die een beetje onder druk staan. De ouder gebruikt bijvoorbeeld psychische druk (schreeuwen, boos worden, dreigen met straf) om het kind te laten gehoorzamen. Als dat niet helpt, krijgen kinderen vaak straf: ze worden terechtgewezen, raken privileges kwijt of worden naar hun kamer gestuurd. Het komt ook voor dat het kind een paar dagen genegeerd wordt of het gevoel krijgt niet langer geliefd te zijn.

Over waar de grens ligt tussen opvoeding en geweldpleging lopen de menin-

gen uiteen. Bijna alle geïnterviewden vinden dat kinderen moeten luisteren naar hun ouders. Om dat voor elkaar te krijgen, mogen ouders volgens hen best wat psychische dwang gebruiken. Maar over de mate waarin de ouders deze dwang mogen opvoeren, verschillen ouderen en jongeren van mening. Vraag je het aan opgroeiende jongeren, observeert Yerden, dan brokkelt de positie van de traditionele vader, die als een patriarch over zijn gezin heerst, steeds verder af.

PASSIEF VERZET

De meeste van de 49 geïnterviewde jongeren wachten tot de uitbarsting van hun ouders voorbij is en proberen dan het voorval zo snel mogelijk te vergeten. Er wordt zelden nagepraat over het gebeurde, dat heeft volgens de jongeren ook niet veel zin. Uit angst voor roddels praten de meeste jonge-

ren ook niet met leeftijdsgenoten over wat zij thuis meemaken. Enkel vinden wel steun bij goede vrienden, broers, zussen, neven en nichten. Net als de ouders hechten de meeste kinderen zich aan hun eigen cultuur en tradities. Maar dat wil niet zeggen dat ze zich altijd aanpassen aan of neerleggen bij de wensen van hun ouders. Zowel de Marokkaanse als de Turkse kinderen proberen bewust te voorkomen dat ze door hun ouders geslagen worden. Zoals de ouders niet tegenspreken als ze kwaad zijn en het vermijden van mogelijke confrontaties.

In de meeste gevallen verzetten jongeren zich passief tegen het ondergane geweld. Ze huilen, tonen angst en kroppen gevoelens op. Voor meisjes biedt het volgen van een opleiding in een andere stad soms de mogelijkheid aan het geweld thuis te ontsnappen. Saloua, een Marokkaanse van 23 jaar, vertelt: 'Ik kon het niet meer uithouden thuis, met al dat geweld. Ik was depressief en had rust nodig. [...] Dus ben ik stage gaan lopen in een andere stad; dat was voor mij een goed excuus om uit huis weg te kunnen. Toen ging ik dus zogenaamd met een goede vriendin – mijn ouders kennen haar heel goed – samenwonen. Maar dat samenwonen met deze vriendin ging niet goed, en toen ben ik dus op kamers gaan wonen.' Er zijn ook jongeren die een eind proberen te maken aan het geweld door zich actief te verzetten. Ozlem, een 21-jarig Turks meisje vertelt: 'Maar als mijn vader mij nu slaat of pro-

Veel ouders denken dat het goed is om een kind te slaan, om zo negatief gedrag af te leren

FOTO: ROB HUIBERS/HH

◀ **Scène uit de amateurtheatervoorstelling 'Een Tuin Vol Geheimen' over de relatie tussen Marokkaanse broers en zussen. Een meisje bespreekt problemen met haar bemoeizuchtige broer.**

beert te slaan, pak ik meteen de telefoon en zeg ik dat ik de politie zal bellen als hij me aanraakt. Mijn vader schrikt dan en durft niets te doen. Als mijn vader schreeuwt en scheldt, schreeuw en scheld ik terug.'

VERANDERENDE MACHTSVERHOUDINGEN

Bij de escalatie van huiselijk geweld spelen veranderende machtsverhoudingen een belangrijke rol, denkt Yerden. 'Vroeger, in het land van herkomst, was alles duidelijk: man, vrouw en kinderen, iedereen had zijn eigen rol en positie in het gezin. Nu groeien de kinderen hier op. Die nemen de Nederlandse waarden en normen over. Vrouwen en mannen doen dat trouwens ook. Vrouwen werken vaker, hebben een eigen inkomen, dat geeft macht. Als je werkt en geld verdient, dan heb je iets te zeggen. Dat heeft ook invloed op de traditionele rolverdelingen binnen het gezin.'

'Die veranderingen gaan gewoon door. Hoe ga je daarmee om? Veranderingen kun je interpreteren als positief of als bedreiging. Als mensen niet weten hoe je met veranderingen om moet gaan, dan is de kans groter dat ze geweld gaan gebruiken. Dan denk je als man: wat gebeurt er met mijn vrouw? Ze is veranderd. Ze luisterde vroeger naar me, vroeg geld aan me. Maar nu? De kinderen zijn ook mondiger geworden. Kennis is macht: kinderen weten meer dan hun ouders, door de betere opleidingen hier in Nederland en door de technologie. Mijn eigen zoon is 8 jaar en hij kan al van alles op internet. Dat kan ook bedreigend zijn. Als ik niet weet hoe ik met computers moet omgaan, ben ik afhanke-

lijk van mijn kind. Afhankelijkheid speelt een belangrijke rol bij machtsconflicten.'

Ömer, een Turk van 47 jaar, is zo'n man die niet weet hoe hij met de moderne maatschappij moet omgaan. Ömer heeft zijn dochter in elkaar geslagen toen zij weigerde te trouwen met een neef. Zijn dochter is toen weggelopen en sindsdien heeft hij haar niet meer gezien. 'Nu zit ik zonder mijn dochter. Hoe is dit allemaal zover gekomen? Ik denk dat het te maken heeft met hoe ik ben opgevoed. Ik werd ook geslagen

Over waar de grens ligt tussen opvoeding en geweld- pleging lopen de meningen uiteen

door mijn vader als ik niet naar hem luisterde. Problemen werden niet besproken, maar met geweld opgelost.' Ömer zou het graag anders zien, maar weet niet hoe: 'Nu wil ik soms wel op een lijn zitten met mijn vrouw en kinderen, maar dat voelt zo raar, en anders. Ik kan niet met hen praten. Ik voel mijzelf dan buitengesloten.'

VERBORGEN CONFLICT

Gezinnen hebben steun van instellingen nodig, vindt Ibrahim Yerden. 'Gezinsopvoeding eigenlijk, zodat ze kunnen leren hoe ze met veranderingen om moeten gaan. De meisjes zijn hier opgegroeid. Vroeger zei een vrouw: 'Mijn lichaam is voor mijn man.' De meisjes zeggen nu: 'Mijn lichaam is voor mijzelf.' Dat is nogal een grote verandering. Eigenlijk zeggen zij: 'Ik wil zelf bepalen hoe ik mijn leven leid.' Maar dat past niet bij de tradities.' Moderne Turkse en Marokkaanse meisjes weten hoe

ze moeten omgaan met hun ouders en met bepaalde kwesties op school. Ze schakelen moeiteloos tussen de ene wereld en de andere. 'Maar die meisjes willen meer vrijheid', zegt Yerden. 'Dus wat doen ze? Ze proberen wat te experimenteren met de seksuele moraal. Sommigen hebben een vriendje en sommigen zijn geen maagd meer. Maagdelijkheid wordt nog steeds geromantiseerd, maar de idealen veranderen. De meisjes zelf veranderen ook. Maar een vriend hebben en experimenteren met seks past niet bij de verwachtingen van het gezin en de omgeving. Dus doen ze alles stiekem. Het verborgen conflict is groot bij Turkse en Marokkaanse gezinnen. Dat zijn allemaal veranderingen binnen de samenleving, maar die meisjes kunnen daar niet openlijk over praten.'

Instellingen, zoals het maatschappelijk werk, de GGD en de Riagg, spelen een belangrijke rol bij het begeleiden van gewelddadige gezinnen. Maar die weten volgens Yerden niet goed hoe ze met deze gezinnen om moeten gaan: 'Het welzijnswerk en de hulpverlening worden van bovenaf onder druk gezet om de harde aanpak te hanteren: je moet de daders aanpakken en de slachtoffers beschermen. Maar waarom? Daders zijn vaak ook

slachtoffers en slachtoffers daders.' Met meer criminalisering en een dader-slachtofferbenadering bereik je niet zo veel bij deze doelgroepen, vindt Yerden. 'We moeten een gezinsopvoeding op gang brengen over hoe deze mensen met problemen en veranderingen kunnen omgaan en hoe ze moeten communiceren. Als we dat niet doen, internaliseert de derde generatie het gedrag van hun ouders. Die derde generatie is nu in de basisschoolleeftijd, dat zijn belangrijke jaren waarin je leert het gedrag van je ouders te kopiëren. Het zou een vak moeten zijn op de basisschool: omgaan met problemen en hoe je met je ouders kunt praten. Dat moet je al op jonge leeftijd leren.'

I. Yerden, *Families onder druk. Huiselijk geweld in Marokkaanse en Turkse gezinnen*. Van Gennep, Amsterdam, 2008, ISBN 978-90-5515-947-5